

Brüssel, 3. oktoober 2022
(OR. en)

12997/1/22
REV 1

SOC 533
EMPL 365
ECOFIN 942
EDUC 333

I/A-PUNKTI MÄRKUS

Saatja:	Sotsiaalkaitsekomitee
Saaja:	Alaliste esindajate komitee (COREPER I)/nõukogu
Teema:	Peamised sotsiaalsed väljakutsed: sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid, mis tuginevad iga-aastasele ülevaatele sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi kohta – Kinnitamine

Delegatsioonidele edastatakse sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid, mis järelduvad sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi ja sotsiaalkaitsepoliitika arengute iga-aastasest ülevaatest, et nõukogu kinnitaks need oma 17. oktoobri 2022. aasta istungil.

Tervikaruanne on esitatud dokumendis 12997/22 ADD 1.

Aruandele lisatud sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi liikmesriikide profiilid on esitatud dokumentides 12997/22 ADD 2–4.

Sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid

2022. aasta aruanne

*Sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi ja sotsiaalkaitsepoliitika
arengute ülevaade*

PÕHISÕNUMID

1. **Täites oma volitusi, mis on sätestatud ELi toimimise lepingu artiklis 160, koostas sotsiaalkaitsekomitee nõukogule oma iga-aastase ülevaate ELi sotsiaalse olukorra ja liikmesriikide sotsiaalpoliitika arengute kohta**, tuginedes kõige värskematele andmetele ja kättesaadavale teabele. Sellest lähtudes toob sotsiaalkaitsekomitee välja järgmised järeldused ja ühised prioriteedid, millest tuleks juhinduda 2023. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi ettevalmistamisel.
2. **2021. aastal taastus ELi liikmesriikides majanduskasv**. Paranev sanitaarolukord ning ELi ja liikmesriikide tasandi koordineeritud meetmed COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks aitasid ELi majandusel 2021. aasta sügisel naasta toodangu osas pandeemiaeelsele tasemele. Töötus vähenes pandeemiaaegselt kõrgtasemelt (7,8 %) 2020. aasta lõpus 6,0 %-le 2022. aasta keskel. 2021. aastal paranes ka leibkondade reaalsissetulek.
3. **2022. aastal on Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu loonud uue majandus- ja geopoliitilise keskkonna**. Sellest tulenev energia- ja põhitarbeainete hinna tõus, tarnehäired ja ebakindluse suurenemine ohustavad Euroopa pandeemiajärgset taastumist ning halvendavad sotsiaalset ja majanduskliimat. Kõrged energiahinnad, kasvav inflatsioon ja kõrgem üldine elukallidus võivad panna paljud leibkonnad, eelkõige väiksema sissetulekuga perekonnad, kes kulutavad suurema osa oma sissetulekust energiale ja toidule, raskesse majanduslikku olukorda, tühistades viimastel aastatel paljudes riikides töötuse, vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamisel tehtud edusammud.
4. **Sõda on vallandanud ka ulatusliku humanitaarkriisi – konflikti algusest saadik on oma riigist põgenenud üle 12 miljoni ukrainlase**. Pagulaste sissevool Euroopasse koormab paljude ELi riikide suutlikkust võtta vastu sõja eest põgenevaid inimesi ja pakkuda neile kaitset ning paneb suure koormuse sotsiaalkaitse- ja sotsiaalse kaasatuse süsteemidele kogu Euroopas.

5. Enne Venemaa sissetungi Ukrainasse võis täheldada sotsiaalses olukorras üldiselt positiivseid arenguid, kusjuures enamik 2021. aasta sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi näitajaid viitas peamiselt liikmesriikides toimunud positiivsetele muutustele, kajastades taastumise mõju ning sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasamise süsteemide panust, eelkõige:
- **vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht** vähenes rohkem kui kolmandikus liikmesriikides, kajastades eelkõige **tõsise materiaalse ja sotsiaalse puuduse** vähenemist paljudes riikides, kuid suhtelises vaesuses elavate inimeste määra ja (peaaegu) töötaja leibkondades elava elanikkonna osakaalu osas on **arengud ebaühtlasemad**;
 - **vaesuse sügavus suurenes** üldise elanikkonna puhul **märkimisväärselt** umbes kolmandikus liikmesriikides koos **vaesuse püsivuse suurenemisega** pooltes liikmesriikides, kajastades osaliselt **sotsiaalsete siirete mõju laienemist** kolmandikus liikmesriikides;
 - **laste olukord paranes üldiselt** paljudes liikmesriikides, nagu näitab nende vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu vähenemine, nende materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr ning laste vaesuse süvik (kuigi viimase puhul täheldati seitsmes liikmesriigis ka suurenemist);
 - **samuti paranes noorte olukord**, kusjuures NEET-noorte¹ määr vähenes ja madala haridustasemega noorte osakaal vähenes kolmandikus liikmesriikides;
 - kahes kolmandikus liikmesriikides **suurenes jätkuvalt vanemaealiste töötajate tööhõive määr**, mis kajastab tööturu olukorra paranemist 2021. aastal;
 - **eakate (65-aastaste või vanemate) vaesuse ja suhtelise sissetuleku olukord paranes** ning nende vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht vähenes peaaegu pooltes liikmesriikides.

¹ Mittetöötavad ja mitteõppivad noored.

6. **2021. aastal toimunud arengute puhul oli siiski mõningaid tähelepanu vajavaid valdkondi, nimelt:**
- **pikaajalise töötuse määr** suurenes ligikaudu kolmandikus liikmesriikides;
 - **(peaaegu) tööta leibkondades elava elanikkonna** osakaal suurenes kolmandikus liikmesriikides;
 - **sissetulekute ebavõrdsusega** seotud arengud olid ebaühtlased, vähenedes kolmandikus liikmesriikides, kuid kasvades sama paljudes liikmesriikides.
7. **Euroopa sotsiaalõiguste sammas koos ELi peamiste eesmärkidega tööhõive, oskuste ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise valdkonnas, mis on lisatud samba rakendamise tegevuskavasse, loob vajaliku raamistiku ELi ja liikmesriikide tasandi meetmetele.** Liikmesriikide võetud kohustused, mis esitati ELi tööhõive- ja sotsiaalministritele 2022. aasta juunis, katavad ELi peamised eesmärgid või isegi ületavad neid. Kuna eesmärgid on üksteisest sõltuvad ja üksteist tugevdavad, tuleks võtta sidusaid poliitikameetmeid kõigis poliitikavaldkondades. Mis puudutab vaesuse vähendamise eesmärki, siis enamikus liikmesriikides on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arv võrreldes 2019. aastaga püsinud muutumatuna või vähenenud.
8. **Praeguses ebastabiilses keskkonnas peaksid EL ja liikmesriigid jätkama sihipäraste ja tõhusate poliitikameetmete rakendamist, et tugevdada sotsiaalset kaasatust ja sotsiaalkaitset ning vähendada haavatavate leibkondade ja üksikisikute riske.** Sotsiaalpoliitika valdkonnast väljapoole jäävate meetmete prioriteet peaks samuti olema sotsiaalse olukorra parandamine kogu liidus. Kõigi reformide, sealhulgas rohe- ja digipöõret käsitlevate reformide puhul tuleb arvesse võtta sotsiaalseid ja tööhõivealaseid mureküsimesi. Jaotusliku mõju hinnangute suurem kasutamine võib aidata negatiivset sotsiaalset mõju ennetada.

9. **Veelgi on vaja tugevdada sotsiaalkaitstesüsteeme, et suurendada nende vastupanuvõimet ning võimaldada neil praeguste ja tulevaste probleemidega toime tulla.** Jätkuma peab moderniseerimisprotsess, mis paljudes liikmesriikides juba käib, ning selles tuleb rakendada aktiivse kaasamise põhimõtteid, pannes rõhku piisavale sissetulekutoetusele, sotsiaalse integratsiooni toetamisele ja tööturul osalemisele ning taskukohaste ja kvaliteetsete teenuste pakkumisele. Prioriteediks peaks jääma ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkaitstesüsteemidega hõlmamise tagamine. Hüvitiste kasutamata jätmise probleemi lahendamiseks on vaja tõhusaid meetmeid, millega digitehnoloogiate toel lihtsustatakse veelgi menetlusi ja hüvitiste andmise süsteemiga liitumist ning suurendatakse sotsiaalkaitstesüsteemide läbipaistvust.
10. **Arvestades Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja sotsiaalset ja majanduslikku mõju, tuleb jätkata olemasolevate sotsiaalsete turvavõrkude tugevdamist ning sihipäraseid jõupingutusi haavatavamate inimeste toetamiseks.** ELi ja liikmesriikide tasandil peaksid esmatähtsateks küsimusteks jääma meetmed, millega saab leevendada energiahindade tõusu majanduslikku mõju, eelkõige madala sissetulekuga leibkondadele, jõupingutused kasvava kodutuse ja eluasemeturult tõrjumise vastu võitlemiseks, haavatavate perede ja laste toetamine ning Ukraina põgenike jätkuv toetamine juurdepääsul esmatähtsatele teenustele ja tööturule.

11. **Võttes arvesse vananevat ühiskonda, muutuvat majandust ja tööturget, tuleks jätkata pensionisüsteemide piisavuse ja jätkusuutlikkuse tagamiseks tehtavate jõupingutustega.** Oodatava eluea pikenemise kajastamise eesmärgil pensioniea või karjäärinõuete, hüvitiste või kogumismäärade kohandamisel tehtavaid jõupingutusi tuleks täiendada aktiivsena vananemise strateegiate ja paindlike töövõimalustega, sealhulgas võimalusega kombineerida pensioni ja tööst saadava sissetuleku, ning nende jõupingutustega tuleks tagada varakult tööturule sisenenud pika karjääriga töötajate õiglase kohtlemine. Lisaks peaksid poliitikameetmed tagama ka mittestandardsetes töösuhtes olevatele inimestele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele hõlpsama juurdepääsu pensionisüsteemidele. Püsiva soolise pensionilõhega tegelemiseks on vaja naiste suuremat ja paremat osalemist tööturul ning selleks tuleb teha jõupingutusi soolise palgalõhe vähendamiseks ja võtta toetavaid poliitikameetmeid hoolduskohustusi täitvate isikute jaoks, sealhulgas juurdepääs kvaliteetsele ja taskukohasele hooldusele, võrdselt laste eest hoolitsemist toetavad meetmed, et hõlbustada tööturule naasmist pärast karjäärikatkestust, samuti hoolduskrediit või muud mehhanismid, millega hüvitatakse hooldajatele (enamasti naistele) pereliikmete eest hoolitsemiseks kulunud, kuid tasustatud töölt eemal viibitud aeg.
12. **COVID-19 pandeemia tõi esile vajaduse tugevdada riiklike tervishoiusüsteemide suutlikkust parandada elanikkonna tervisenäitajaid ja reageerida paremini kriisiolukordadele.** Selleks on jätkuvalt oluline tugevdada tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna integratsiooni ja koordineerimist. Põhiprioriteediks jääb teenuste osutamise ümbersuunamine haiglatest esmatasandi arstiabisse, sealhulgas investeringute abil uutesse esmatasandi tervishoiu üksustesse, e-tervise lahenduste laialdasema kasutusevõtu abil ning tuues haiguste ennetamise ja tervislike eluviiside propageerimise tagasi tähelepanu keskpunkti. Meditsiinitöötajate suutlikkust tuleks suurendada, sealhulgas paremate koolitusvõimaluste ja täiendavate meditsiini eriala atraktiivsust suurendavate meetmete abil. Meditsiinitöötajate ebavõrdse jaotumise küsimusega tegelemiseks ja piirkondadevahelise võrdsuse tagamiseks on vaja ühtlustada stiimuleid piirkondlikul ja allpiirkondlikul tasandil ning riiklikke kvaliteedi hindamise raamistikke.

13. **Pidades silmas ELi elanikkonna vananemist, on vaja tagada juurdepääs piisavale, taskukohasele ja kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele².** Pikaajalises hoolduses oleks tarvis parandada sotsiaalkaitse piisavust, et pikaajaline hooldus oleks õigeaegne, terviklik ja taskukohane neile, kes seda vajavad. Pikaajalise hoolduse kättesaadavus tuleks tagada kõigis keskkondades, sealhulgas arendades ja/või parandades koduhooldust ja kogukonnapõhist hooldust ning pöörates erilist tähelepanu territoriaalsete erinevuste kõrvaldamisele. Kõigis pikaajalise hoolduse tingimustes tuleks tagada kvaliteetsed kriteeriumid ja standardid ning tugevdada tuleks kvaliteedi tagamist, et reageerida olemasolevatele struktuursetele puudustele hoolduse pakkumisel ning kajastada ka hooldusteenuste, hooldusasutuste ja hooldusteenuste kasutajate eelistuste suurenevat mitmekesisust. Kõigis hoolduskeskkondades on vaja isikukeskset lähenemist ja teenuste integreeritud osutamist koos ennetusmeetmete ja toetusega iseseisvaks eluks. Tegeleda tuleks oskuste vajaduse ja töötajate nappuse küsimustega, sealhulgas õiglaste töötingimuste tagamise abil. Kvaliteetse ametliku hoolduse pakkumise tugevdamiseks tehtavate jõupingutustega peaksid kaasnema mitteametlike hooldajate toetamise meetmed, sealhulgas koolitus, nõustamine, psühholoogiline tugi, ajutine hooldus, töö- ja hoolduskohustuste tasakaalustamise toetamine ning rahaline toetus.
14. **Laiemas hoolduse kontekstis on vaja võtta meetmeid alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavuse, kvaliteedi ja taskukohasuse parandamiseks,** et toetada laste heaolu, oskuste ja pädevuste arendamist, katkestada vaesuse ühelt põlvkonnalt teisele ülekandumine ning toetada lapsevanemate osalemist tööturul.
15. **Lisaks jõupingutuste tegemisele sotsiaalkaitse-, pensioni-, tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteemide katvuse ja piisavuse parandamiseks tuleks arutada nende süsteemide rahastamisviise, kuna piisavus ja jätkusuutlikkus käivad käsikäes.** Kuigi eri rahastamisallikate vaheline tasakaal on liikmesriikides jätkuvalt erisugune, oleks kasulik jätkata arutelu uute ja alternatiivsete rahastamisallikate üle. Oma reformimisjõupingutuste toetamiseks peaksid liikmesriigid jätkuvalt kasutama olemasolevaid ELi vahendeid, eelkõige ESF+ ning taaste- ja vastupidavusraha.

² Ilma et see piiraks käimasolevaid läbirääkimisi dokumendi üle „Nõukogu soovitus taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu kohta“ (COM(2022) 441).

16. **Euroopa poolaasta on** kestliku ja kaasava majanduskasvu, konkurentsivõime, tööhõive ning piisava sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse edendamisel **jätkuvalt tõhus koordineerimisvahend**. Kuna paljud liikmesriikide võetud reformimeetmed on osa riiklikest taaste- ja vastupidavuskavadest, on jätkuvalt oluline, et tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu ja selle nõuandvad organid oleksid tihedalt kaasatud nende kavade rakendamise pidevasse järelevalvesse.
17. Selleks et tugevdada sotsiaalset Euroopat ja toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist ELi ja liikmesriikide tasandil, võttes nõuetekohaselt arvesse vastavaid pädevusi, **tuleks jätkata ELi institutsioonide, liikmesriikide, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide konstruktiivset dialoogi**.
18. Euroopa Komisjonil palutakse 2023. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi ettevalmistamisel võtta arvesse eespool toodud poliitikasuuniseid.